

LEVAŠOVO MEMORIAALKALMISTU

Skulptuur, „Totalitarismi Moolok“

verändurid Peterburi kogudustest, palju noori ja lapsi. Pärast mälestusteenistust jagatakse korvidest pirukaid surnute mälestamiseks. Helged on mälestused ja valge lumi.

Hakkasime mõtlema mälestuskabeli rajamisest – igal meist on keegi lähedane poliitiliselt repressseeritud. Leidsime, et see on oluline teema kõikide jaoks ning teatasime oma plaanist Vürst Vladimiri peakiriku kodulehel.

Eskiisprojekti valmistasid 2010. aastal Peterburi arhitektuuriinstituut ja Peterburi instituut „Lenprojektrestavratsija“. Mälestuskabeli sisemõõdud on 12 x 12 meetrit. Sellest allpool on veel üks memoriaalsaal raamatukogu, hukkunute fotode ja digitaalse mälestusraamatuga. Kabelis on talvel soe ja suvel jahe. Projekti tutvustati 2010. aastal Venemaa Rahvusraamatukogus mälestusraamatu „Leningradi martüürium“ 10. köite esitlusel. Ehitada tuleb rahva rahaga ja selleks on korjanduskarp Vürst Vladimiri peakirikus ning avatud on ka arveldusarve.

Poliitiliste Repressioonide Rehabilitseeritud Ohvrite Õiguste Taastamise Peterburi Komisjon otsustas 2011. aastal, et kabeli püstitamine on erilise sotsiaalse ja kultuurilise tähendusega. 24. juunil 2012, kõikide Peterburimaa kuulsusrikkade pühakute päeval, toimus Levašovo memoriaalkalmistul vaimulik liturgia.

Kutsume ka teid kaasa aitama memoriaalkabeli püstitamisele.

Ülempreester Vladimir Sorokin, Vürst Vladimiri peakiriku eestseisja, Levašovo kalmistule ehitatava Kõikide Peterburimaa kuulsusrikkade pühakute kabeli eestseisja.

Ljutsia Bartaševitš, Alusetute Repressioonide Ohvrite Peterburi Ühenduse juhatause esimees.

Nikolai Žuljev, meditsiiniteaduste doktor, Vene Föderatsiooni teeneline arst.

Kira Litovtšenko, projekti arhitekt-konsultant.

Tatjana Oznobišina, arhitekt, projekti autor.

Anatoli Razumov, Vene Rahvusraamatukogu juures asuva keskuse „Taastatud nimed“ juhataja.

Sergei Ahajev, Peterburi ühingu „Memoriaal“ esimees.

Vladimir Šnitke, Poliitiliste Repressioonide Rehabilitseeritud Ohvrite Õiguste Taastamise Peterburi Komisjoni esimehe asetäitja.

Nikolai Jürgenson, Alusetute Repressioonide Ohvrite Peterburi Ühenduse liige.

Mälestuskabeli rajamiseks avatud heategevusliku arve rekvisiite vaata
Vürst Vladimiri peakiriku kodulehelt: <http://www.vladimirskysobor.ru/>

Levašovo memoriaalkalmistu on iga päev avatud kella 9.00 kuni 18.00

Postiaadress: Gorskoe šosse 143, Levašovo küla, Peterburg, 194361, Venemaa
Telefon: +7 812 594-95-14

Transport: Peterburist Soome vaksalist sõita rongiga Levašovo jaamani, sealt autobussidega nr. 75 või nr. 84 kuni peatuseni Gorskoe šosse 143. Teine võimalus on sõita Peterburi metroojaamast „Prospekt Prosveštšeniya“ bussiga nr. 75 peatuseni Gorskoe šosse 143

Igal aastal, 30. oktoobril, poliitiliste repressioonide ohvrite mälestuspäeval, korraldab Peterburi linnavalitsus bussisõidu Levašovosse, kus toimub pargade asetamise tseremoonia mälestusmärkide juurde

Iga aasta juuni esimene laupäev on samuti traditsiooniline Levašovo memoriaalkalmistu külastamise päev

Venemaa uusmärtrite ja usutunnistajate mälestuspäeval (veebruari esimesel pühapäeval) ja Kõikide Peterburimaa kuulsusrikaste pühakute päeval (kolmas pühapäev pärast Püha Kolmainu päeva) külastavad Levašovot palverändurid Peterburi erinevatest kogudustest

Neljas täiendatud ja parandatud trükk
Koostatud Venemaa Rahvusraamatukogu juures asuvas keskuses „Taastatud nimed“
www.visz.nlr.ru
+7 812 718 86 18

Töögrupp: L. A. Bartaševitš, S. V. Bogorodski, J. P. Gruzdev, T. N. Oznobišina,
A. N. Oleinikov, A. J. Razumov
Teksti autor ja koostaja A. J. Razumov

Tõlge eesti keelde Peep Pillak

Fotod: N. M. Balatskaja, P. A. Medvedev, V. M. Mekler, N. A. Mironov,
P. Pillak, A. J. Razumov ja erakogud
Elektrooniline töötlus N. A. Mironov
Kujundaja S. V. Bogorodski

Välja antud Vürst Vladimiri peakiriku annetuste toel

Venemaa Rahvusraamatukogu kirjastus
Peterburg, 2016

LEHEKÜLGI AJALOOST

Tahaksin teid kõiki nimepidi hüüda...

Anna Ahmatova

Vaikne metsatukk on ümbritsetud okastraadiga palistatud kõrge plankaiaga. Hästi hoolitsetud jalgrajad. Harv kellahelin. Külastajate loodud „kalmud“ ei ole hoopiski sellised nagu tavalistel kalmistutel: puudele on kinnitatud mahalastute fotod, kalmukünkad kaetud käbide või kivikestega. Mitte keegi ei suuda siin täpselt öelda, kuhu just keegi on maetud.

Levašovo küla lähedal asuva NKVD–NKGB–MGB matmispaiga ajalugu algab 1937. aastaga, mil tähistati Suure Sotsialistliku Oktoobrerevolutsiooni ja Tšekaa–OGPU–NKVD 20. aastapäeva ning uue, stalinliku konstitutsiooni alusel olid välja kuulutatud vabad valimised NSV Liidu Ülemnõukogusse.*

Teine viisaastak (1933–1937) majanduse arendamiseks pidi lõppema „kapitalistliku elemendi lõpliku likvideerimisega“ ja sotsialismi „põhimõttelise“ võiduga. Tuli vabaneda kõikidest, kes ei olnud usaldusväärsed.

NSV Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee Poliitbüroo tegeles 2. juulil 1937 küsimusega „nõukogudevastastest elementidest“ ja tegi ettepaneku viie päeva jooksul esitada Keskkomiteele *troikade* (erivolitustega kolmeliikmeliste otsustuskogude) koosseisud, plaanitav mahalastavate ja väljasaadetavate arv.

31. juulil 1937 kinnitas Poliitbüroo siseasjade rahvakomissar N. I. Ježovi salajase operatiivkäskkirja nr. 00447 „Endiste kulakute, kriminaalkurjategijate ja teiste nõukogudevastaste elementide represseerimise operatsioonidest“. Kõikidele vabariikidele, kraidele ja oblastitele anti plaan represseerimisele kuuluvate isikute kohta: esimesse kategooriasse kuulusid mahalastavad, teise kategooriasse kaheksaks kuni kümneks aastaks vanglatesse ja vangilaagritesse saadetavad.

NSV Liidu Euroopa osas alustati operatsioone 5. augustil, Kesk-Aasias 10. augustil, Ida-Siberis ja Kaug-Idas 15. augustil. See tuli lõpule viia stalinliku konstitutsiooni ja NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste päevaks neli kuud hiljem.**

* NKVD (vene keeles НКВД) – Siseasjade Rahvakomissariaat, eesti keeles lühendatult SARK, tegutses aastatel 1934–1946; NKGB (vene keeles НКГБ) – Riikliku Julgeoleku Rahvakomissariaat, eesti keeles lühendatult RJRK, tegutses aastatel 1941 ja 1943–1946; MGB (vene keeles МГБ – Министерство государственной безопасности) – Riikliku Julgeoleku Ministerium, eesti keeles lühendatult RJM, tegutses aastatel 1946–1953. Tšekaa (vene keeles ЧК; ВЧК) – Kontrrevolutsiooni ja Sabotaaži Vastu Võitlemise Ülevenemaaline Erakorraline Komisjon, tegutses aastatel 1917–1922; OGPU (vene keeles ОГПУ) – Ühendatud Riiklik Poliitvalitsus, tegutses aastatel 1923–1934.

** Lubyanka. Stalin i Glavnoe upravlenie gosbezopasnosti NKVD, 1937–1938. Moskva, 2004, lk. 234–235, 273–282.

Kellatorn

NKVD Leningradi ja Leningradi oblasti valitsuse ülem L. M. Zakovski sai Moskvast käskkirja nr. 00447 eksemplari 31. juulil 1937. Vastavalt oblastile kinnitatud plaanile pidi *troika*, mille koosseisus oli NKVD valitsuse ülem, oblasti prokurör ja ÜK(b)P oblastikomitee teine sekretär, alates 5. augustist mõistma 4 000 inimest mahalaskmisele ja saatma 10 000 vanglatesse ja vangilaagritesse. Käskkirjaga koos olid uurimistoimiku, *troika* protokollid ja šifertelegrammi näidised, viimased tuli aruandmiseks Moskvasse saata iga viie päeva kohta. Uurimine tuli läbi viia kiirendatud ja lihtsustatud korras.

1. augustil 1937 andis Zakovski välja NKVD oblasti valitsuse käskkirja nr. 00117, millega pani operatsiooni juhtimise oma asetäitjale V. N. Garinile.*

Samal ajal algas üle kogu maa ja ka Leningradi oblastis „rahvuslikul alusel“ läbiviidav massioperatsioon „spioonide ja diversantide vastu“. NSV Liidu NKVD niinimetatud „sakslaste“ (nr. 00439), „poolakate“ (nr. 00485) ja „harbiinide“ (nr. 00593) salajased operatiivkäskkirjad nägid ette, et kohtadel koostatakse mahalastavate spioonide nimekirjad, mille kinnitas Moskva *dvoika* (erivolitustega kaheliikmeline otsustuskogu) – NKVD ja NSV Liidu prokuratuuri komisjon, mis koosnes N. I. Ježovist ja A. J. Võšinskist. Vastav protseduur oli ära toodud „poolakate“ käskkirjas.

Täitma hakati ka NKVD käskkirja nr. 00486 kodumaareeturite naiste ja nende laste represseerimiseks. Eriplaan mahalaskmise kohta Solovetski vanglas saadeti Leningradi NKVD direktiivina nr. 59190.

Sel ajal olid Leningradi oblasti koosseisus ka praegused Murmanski, Novgorodi ja Pihkva alad, samuti osaliselt Vologda oblast, nii laienes NKVD Leningradi valitsuse operatsioon sinnagi.

Inimesi arreteeriti NKVD-s juba olemasolevate ankeetandmete alusel – varasemate süütegude uurimistulemuste, poliitilise mineviku, sotsiaalse ja rahvusliku päritolu põhjal. Samuti arreteeriti salajaste informaatorete ettekannete ja tavakodanike pealekaebamiste alusel. Arreteeriti ka võltsitud ülekuulamisprotokollide alusel. Detsembriks 1937 olid kõik arreteerimiste ja süüdimõistmise plaanid täidetud ja ületatud. Leningradis ja Leningradi oblasti teistes linnades korraldati näidiskohtuprotsesse „rahvavaenlaste“ ja „kahjurite“ üle.

1938. aasta 31. jaanuaril võttis VK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo vastu uue otsuse „nõukogudevastastest elementidest“ ja kinnitas represseerimisele kuuluvate isikute täiendava arvu. Leningradi oblasti plaan oli 3 000 esimese ja 1 000 teise kategooria inimest. Operatsioon tuli läbi viia hiljemalt 1938. aasta 15. märtsiks. Samal ajal

* Leningradskij martirolog, 1937–1938. T. 5, Sankt Petersburg, 2002. S. 618–630, Abb. 89–91; Rolf Binner, Bernd Bonwetsch, Marc Junge (Hg.). Massenmord und Lagerhaft. S. 170–180.

*Mälestuskivi.
Esimene teenistus hukkunute mälestuseks.
21. oktoober 1989*

võttis Poliitbüroo vastu otsuse repressioonide läbiviimise jätkamiseks rahvusliku päritolu alusel. 1938. aasta 15. aprilliks tuli hävitada poolakate, lätlaste, sakslaste, eestlaste, soomlaste, kreeklaste, iraanlaste, harbiinide, hiinlaste ja rumeenlaste spioonide-diversantide kontingent ja purustada bulgaarlaste ning makedoonlaste kaadrid.*

Aga mõlemad karistusoperatsioonid jätkusid ka pärast 1938. aasta märtsi ja aprilli.

Uurimustulemused näitavad, et Leningradis lasti 1937. aastal kokku maha 19 370 ja 1938. aastal 21 536 inimest. Poolteise aasta jooksul kokku üle 40 000 inimese. Nende seas tuntud japonoloogid N. A. Nevski ja D. P. Žukov, bütsantoloog V. N. Beneševitš, füüsikateoreetik M. P. Bronštein, poeedid Nikolai Oleinikov ja Boris Kornilov, fotograaf Viktor Bulla, kirurg Erik Hesse.

Töölised ja talupojad, õpetajad ja üliõpilased, arstid, sõjaväelased, raudteelased, tehasedirektorid ja kojamehed – kõik kuulutati „rahvavaenlasteks“.

Kahtluse all olid kõikide konfessioonide usklikud, preestrid, kirikuõpetajad, mungad ja kirikunõukogude liikmed. V. N. Garini 1937. aasta aruandes on sellised arvud: NKVD Leningradi oblasti valitsuse *troika* mõistis süüdi vaimulikke esimese kategooria järgi 869 inimest ja teise kategooria järgi 962 inimest; kirikuaktiviste esimese kategooria järgi 320 inimest ja teise kategooria järgi 246 inimest. Leningradis mahalastute seas olid õigeusu vaimulikud Fjodor Kedrov, Fjodor Okunev, Vladimir Pölajev, käsikirjalise „Pühade isade entsüklopeedia“ koostanud Vladimir Novotšadov, katoliiklikud vaimulikud Jan Worslav ja Igor Akulov (munk Epifanius), rabi Honon Epstein, laamad Tsören Abidujev ja Žan Tsõbikov, luterlikud pastoriid Ferdinand Bodungen ja Peter Braks.**

NSV Liidu NKVD käskkiri nr. 00447 kohustas surmaotsuse täitmise aega ja kohta täielikult salajas pidama. Zakovski poolt kinnitatud mahalaskmise korra instruksiooni ei ole leitud.

Mahalaskmisesüste ja konvoeerimisdokumentide alusel võib öelda, et mahalaskmisele määratud oblasti elanikud toodi Leningradi Riikliku Julgeoleku Peavalitsuse (GUGB) vanglate osakonna eeluurimisvanglasse (ODPZ) Nižegorodskaja tänav 39. Sinna toodi ka enne mahalaskmist vangid Voinovi (praegu Špalernaja) tänav GUGB (DPZ) vanglast ja 1. uurimisvanglast („Krestõ“), mis asus Arsenali kaldapealsel. Massilisi hukkamisi teostati just ruumikas ja hea juurdepääsuga Nižegorodskaja tänav vangelas. Hukkamisi viisid täide NKVD Leningradi oblasti peavalitsuse komandantuuri töötajad eesotsas komandant

* Lubyanka. Stalin i Glavnoe upravlenie gosbezopasnosti NKVD, 1937–1938, Moskva, 2004, lk. 467–469.

** Jaanuarist 1990 kuni augustini 1998 ilmus ajalehes „Vetšerni Leningrad“ (alates 1991. aastast „Vetšerni Peterburg“) nimekirja kodanikest, kes lasti maha otsuste põhjal, mis olid langetatud väljaspool kohtuid. 1995. aastast annab Venemaa Rahvusraamatukogu välja mitmekõitelist uurimust „Leningradskii martirolog“ [Leningradi martüürium], kus on kirjas kõik Leningradis ja Leningradi oblastis sündinud või siin elanud hukatud. Venemaa Rahvusraamatukogu juures asuvas keskuses „Vozvrastšjonnoe imena“ [Taastatud nimed] on loodud elektrooniline väljaanne represseeritute andmetega: <http://www.vizs.nlr.ru>.

Kalmistut ümbritsev tara seestpoolt, näha on valvekoera rada, juuni 1990

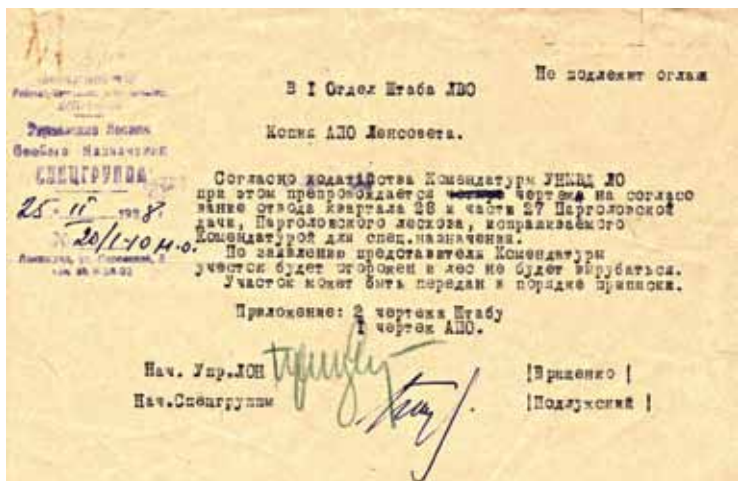
Endine valvurite maja juunis 1990

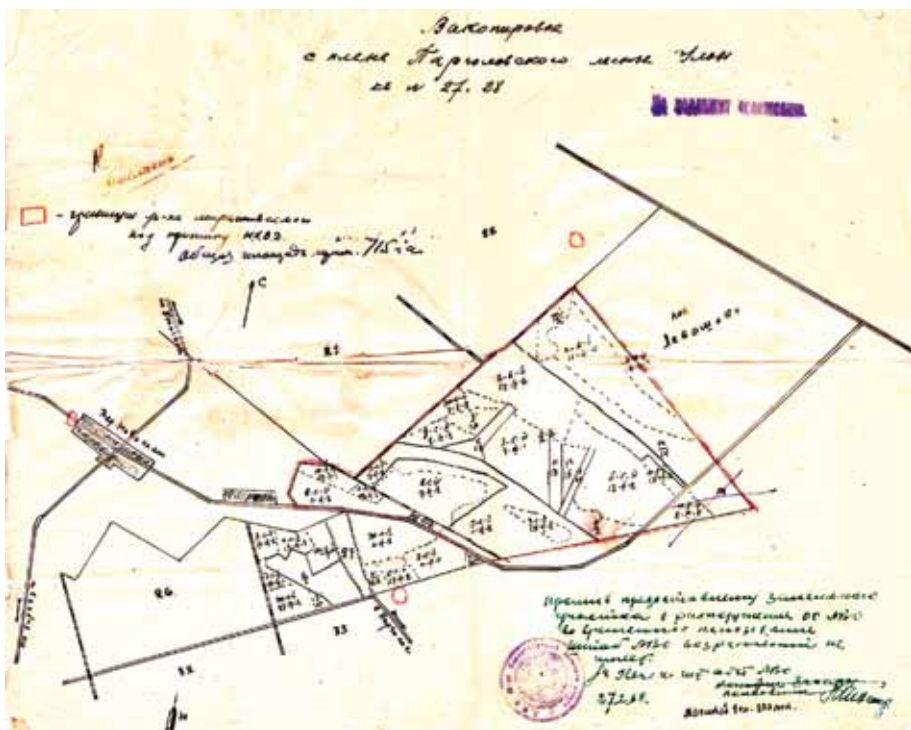
Teel esimesele teenistusele hukkunute mälestuseks, 21. oktoober 1989

Esimesed külastajad kalmistul, 21. oktoober 1989

Dokument metsala „eriotstarbeliseks“ eraldamiseks 1938. aastast.

NKVD-le salajaseks matmispaigaks eraldatud maa-ala plaan 1938. aastast.

A. R. Polikarpoviga. Kohtuväliseid *troikade* poolt langetatud otsuseid mahalastavatele ette ei loetud. Kinnipeetavatele öeldi, et nad viiakse teise kohta seoses profülaktilise või meditsiinilise kontrolliga. Nende isiklikud asjad võeti ära ja visati hunnikusse. Käed seoti selja taha. Kontrolliti isikuandmeid (perekonna-, ees- ja isanimi, sünnikoht ning -aeg). Prokuröripoolset või meditsiinilist hukkamise järelvalvet ei teostatud. Aastatel 1937–1938 ei tähendanud kõrgeim karistusmäär – mahalaskmine – alati otseselt mahalaskmist. Erinevates linnades, kohalikest asjaoludest lähtuvalt, ohvrid kas lämmatati, uputati või tapeti kaikaahobiga vastu pead; nad viidi hukkamispaigale vingugaasiga täidetud autokongis või veoautoga, kus nad, tropid suus, olid presendi all virnas; või, nagu selgitas NLKP Keskkomitee Presiidiumi komisjon rehabiliteerimise aastatel, raiuti isegi kirvega tükkideks. On teada, et Leningradi tšekistid kasutasid mahalaskmist, aga ka puukaikaid.

Mahalaskmise kuupäevad, mis on näidatud otsuse täideviimise aktil, ei pruugi alati tõesed olla. Mahalaskmine pidi täide viidama kohe, kuid kas siis on võimalik tuua kahekümne nelja tunni jooksul kohale süüdimõistetud Murmanskist, Pihkvast ja teistest vanglastest? Hukkamise täideviimise kuupäevaks kirjutati eeldatav kuupäev, kuid alles siis, kui hukatav oli toimetatud sihtkohta, tehti hukatavate nimekirjas tema nime ette „linnuke“ ja lasti tegelikult maha.

Kindlaks on tehtud kümned juhtumid, kus kinnipeetavate mahalaskmine lükati edasi seoses jätkuva uurimise ja andmete täpsustamisega. Ametialaste sissekannete järgi viidi „edasilükatute“ mahalaskmine täide päevi, nädalaid või isegi kuid pärast kirja pandud kuupäeva.

Kirjanik Sergei Kolbasjevi hukkamise kuupäevaks on mahalaskmise aktis märgitud 30. oktoober 1937. Tegelikult anti ta komandandile üle viimiseks Riikliku Julgeoleku Peavalitsuse (GUGB) vanglate osakonna eeluurimisvanglasse (ODPZ) 21. jaanuaril 1938 ja nähtavasti hukati kirjanik 22. jaanuari öösel Nižgorodskaja tn. 39. Seega peaaegu kolm kuud pärast ametlikku mahalaskmise kuupäeva. Tõsi on, et kambrikaaslane nägi teda 1937. aasta detsembris, kuid see, et teda kohati hiljem vangilaagris Taimõris, on juba legend.*

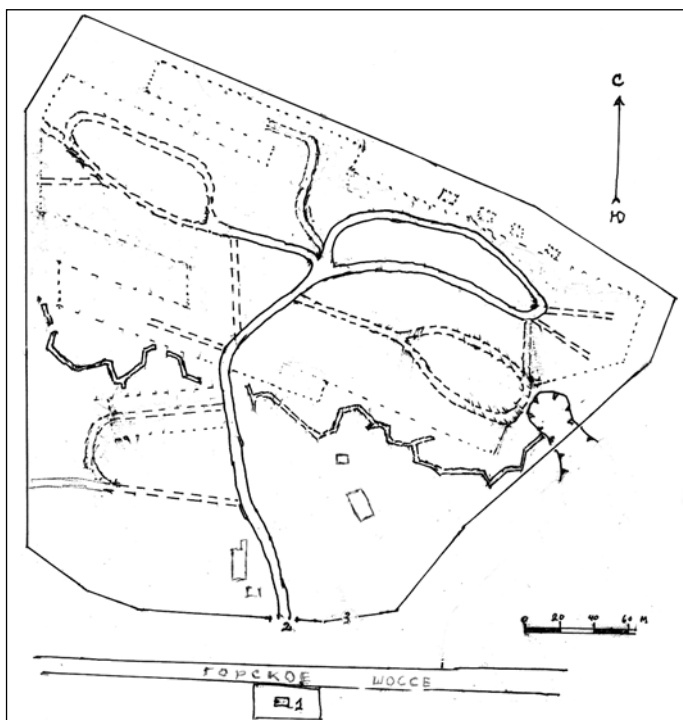
Teisalt on jälle mitmel korral pärast süüdimõistmist selgunud, et kinnipeetav on kas mõne haiguse või peksmise tagajärjel juba ammu surnud.

Ei saa imeks panna lugusid, et keegi kohtas mahalastut pärast mahalaskmist, sest ametlikult loeti neid „10 aastaks ilma kirjavahetuse õigusega kaugetesse laagritesse saadetuteks“. Teadmata kadunud sugulasi ja sõpru loodeti ikka veel elavatena näha. Alates 1950. aastate teisest poolest said mahalastute pered riigiesindajatelt vahel ühe isiku kohta isegi kaks või kolm surmatõendit, kus kõigil märgitud erinev surmaaeg

* Leningradskii martirolog, 1937–1938, II kd., Peterburg, 1996, lk. 171, 431–435, ill. 46–51; V kd., Peterburg, 2002, lk. 537–542, il. 74, 92–93.

NKVD matmispaik Soome 1943. aasta topograafilisel kaardil. Märgitud piirdega okaspuumetsana

Kalmistu territooriumi skeem. Näha on teerajad ja matmiskohtade piirid (pinnase anomaalia), 1990. aasta

Värav ja tara seestpoolt, 2008. aasta

Garaaži- ja kuurihoone enne restaureerimist 2008. aastal

Signaalkell

Endine valvurite maja tänapäeval

Mälestusteenistus, 30. oktoober 2011

*Mälestusrist.
Autor A. N. Voltšjonkov*

Vene õigeusu mälestusmärk

-põhjus, mis ei olnud aga tõesed. Seal antud daatumid langesid tavaliselt sõja-aastatesse.

Mahalaskmised toimusid ka teistes Leningradi oblasti linnades nagu Novgorod, Borovitši, Pihkva, Lodeinoe Pole (Lotinapello), Belozersk (matmiskohti pole seal aga veel leitud), samuti vangilaagrites.

1111 Solovetski vangla kinnipeetut lasti maha 1937. aasta oktoobris ja novembris Sandarmohi metsatukas Medvežegorski (Karhumäki) lähedal, kuhu sõitis eriülesande täitmiseks kohale Leningradi NKVD administratiivmajandusosakonna ülema asetäitja M. R. Matvejev. 200 inimest lasti maha 1938. aasta veebruaris Solovetski vanglas, kus mahalaskmist juhatas NSV Liidu NKVD GUGB vanglaosakonna ülema asetäitja N. I. Antonov-Gritsjuk. Alles hiljuti arvasime, et 504 kinnipeetava, sealhulgas isa Pavel Florenski, mahalaskmine toimus 1937. aasta detsembris Leningradis. Nüüd võib aga oletada, et nad lasti maha hoopis Lodeinoe Pole rajoonis, kuhu sel ajal sõitis eriülesannet täitma komandant Polikarpovi abi P. D. Šalõgin.*

Karistusoperatsioon lõppes äkki novembris 1938. Ježov ja osa NKVD aparaadi töötajatest asendati, mitmed seniste operatsioonide täidesaatjad arreteeriti. Leningradis ei

* Leningradskii martirolog, 1937–1938, II kd., Peterburg, 1996, ill. 78–124; III kd., Peterburg, 1998, ill. 71–292; IV kd., Peterburg, 1999, lk.652–668, ill.1, 2, 138–153; VIII kd., Peterburg, 2008, lk. 656–676, ill. 135–143.

NSV Liidu katoliiklaste mälestusmärgi pühitsemine 28. oktoobril 2010

Мәләстүсмәрк NSV Liidu katoliiklastele

jõutud maha lasta 999 isikut, kes olid saanud kõrgeima karistumäära. NKVD Leningradi oblasti valitsuse *troika* protokollides on nende nimede juurde loodud tempel: „Otsus täide viimata. Uurimine üle antud kohtusse“. Neid isikuid muidugi üritati süüdi mõista. Kuid nüüd toimus see vähemalt prokuröri järelvalve all. Mõned said arreteerimise järel poolteise või kahe aasta pärast vabaks. Teadmata endale langetatud surmaotsusest, kirjutasid nad alla vaikimisvandeale. Teised surid vanglas ja kolmandad saadeti vangilaagritesse, kus mõned ka ellu jäid ja hiljem rehabiliteeriti.

Ellujäänute ütluste järgi ja prokuratuuri järelvalvedokumentide põhjal võib öelda, et arreteeritud olid vaid plaanitäitmise ühikud. Uurimine ei olnudki tegelikult uurimine, kohtuasjad polnud kohtuasjad ja karistus polnud karistus.

Inimesi piinati uurimise ajal ja pärast süüdimõistmist. Ähvardati pereliikmete saatustega. Sunniti ülekuulamisprotokollidele neid läbi lugemata allkirju andma. Peteti lubadustega avalikust kohtumõistmisest.

NKVD Leningradi oblasti valitsuse *troika*, NKVD ja NSV Liidu Prokuratuuri Komisjoni, sõjatribunalide, NSV Liidu Ülemkohtu sõjakolleegiumi ja Leningradi oblasti kohtu erikolleegiumi otsuste alusel aastatel 1937 ja 1938 toimunud hukkamised ei ole oma mastaapsuselt võrreldavad hukkamistega nõukogude võimu varasematel aastatel.

Me teame seni veel küllaltki vähe massiliste mahalaskmiste ja ühishaudade kohti.

Poola katoliiklik mälestusmärk

Eestlaste mälestusmärgi pühitsemine

Leidude, väljakaevamiste ja säilinud asitõendite põhjal teame, et nõukogude võimu varasematel aastatel olid mahalastute ning vanglas surnute matmiskohtadeks Petrogradis / Leningradis Peeter-Pauli kindlus, Rževski kahurväepolügooni erinevad osad (Lubja jõe kaldal Staroje Kovaljovo ja Bergardovka külade juures, Koirankankase metsatukk Toksovo küla lähistel jt.), samuti linnakalmistud.

Enne massioperatsioone saadi aru, et ennenägematult suure arvu hukatud inimeste matmiseks on vaja uut NKVD matmispaika. 1937. aastal hakati sel eesmärgil kasutama tiheda plankaiaiga ümbritsetud ja hoolikalt valvatud Pargolovski metsamajandi Pargolovski suvilat Levašovo küla lähistel. 1938. aasta veebruaris anti see lõplikult üle NKVD Leningradi valitsusele.

Naaberküla Novosjolki kauaaegne elanik A. N. Voltšjonkov mäletab, et sinne mets oli rikas. Siit võeti näärikuuski linnas müümiseks. Novosjolki lapsed käisid Levašovos koolis. Korjati pohli, mängiti tõelistes kaevikutes ja nähti tõelist blindaaži. Üle tee oli sõjaväe õppelaager ja veel kaugemal lennuväli. 1937. aasta septembris läksid õpilased nagu tavaliselt kooli. Tagasiteel nähti, et metsatukka on hakatud aiaga piirama. Agalatovo küla saekaatrist toodi vankritega materjali, mis kohe käiku lasti. Kolme päevaga oli kogu ala tara taha peidetud. Sellest ajast ei teadnud enam keegi, mis tara toimub. Roheline furgoonauto sõitis siia tavaliselt öösi. Värav avati signaalkella helina peale, kell on tänaseni säilinud. Väravast püüti siseneda võimalikult märkamatult. Ka pärast sõda sõitsid siia veel autod. Voltšjonkov ütleb, et alati oli

vaikne, laske kuulda ei olnud. Ainuke siit kostunud hää oli ühele valvurile kuulunud lehma ammutamine.

Võib oletada, et hukatute laipu toodi Levašovosse 1937. aasta augustist kuni aastani 1954. Ametlikel andmetel hukati nendel aastatel Leningradis 46 771 inimest, neist 40 485 poliitilistel põhjustel. Ühed viimased oli niinimetatud „Leningradi süüasja“ ohvrid. Muidugi ei maetud mitte kõiki hukatuid Levašovosse. Endiselt viidi mõned furgoonautodega öösiti ka 1905. aasta 9. jaanuari ohvrite mälestuskalmistule. Seal tundsid hauakaevajad 1937. aasta detsembris tapetute seas ära kohaliku preestri Aleksei Tšuzbovski.

Levašovo memoriaalkalmistu juures asub bussipeatus „Klubi“, sest sealsamas oli omal ajal tuntud lendurite klubi, kus tantsiti, mängiti piljardit ja vaadati filme. 1962. aasta augustis esines siin Juri Gagarin, esimene kosmonaut, ja suur hulk inimesi oli tähelepanelikult kuulamas tema jutustust kosmoselennust. Gagarinit võtsid vastu lendurid eesotsas ringkonna õhujõudude komandöri asetäitja Ivan Kožedubiga. Tõenäoliselt jalutasid mõlemad kangelased mööda omapärasest plankaiast, kuid muidugi ei osanud nad aimatagi, et selle taga on mahalastute hauad. 1960. aastate keskel põles klubi maha ja kannatada sai ka osa selle lähedal asunud plankaiast. Vanemad kohalikud elanikud mäletavad, et aed parandati otsekohe ja nii, et ka vahepeal ei olnud võimalik näha, mis seal plangu taga oli.

Julgeoleku Leningradi valitsuses tehti just sel ajal „suvila“ krundi skeem matmisajaga

Venemaa sakslaste mälestusmärk

Hukkunud juutide mälestusmärk

Mahalastud pihkvalaste mälestusmärgi pühitsemine

*Mälestusmärk
mahalastud pihkvalastele*

*Novgorodi
mälestusmärk*

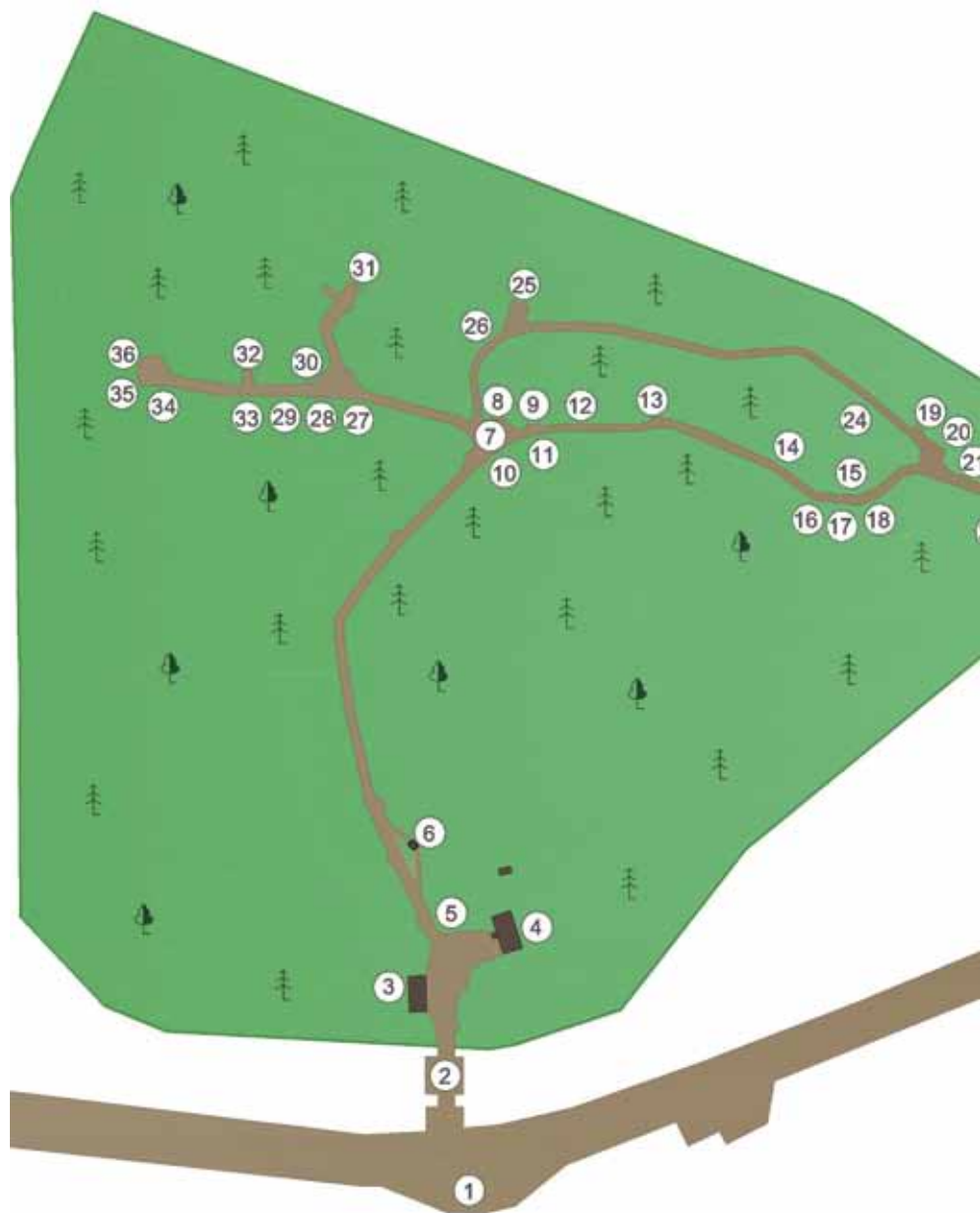
*Mälestusmärk
ülempreester Fjodor Okunevile*

*Palverist Goritski kloostri
nunnade mälestuseks*

Mälestusmärk hukkunud vologdalastele

KALMISTU PLAAN

1. Skulptuur „Totalitarismi Moolok“.
2. Värav.
3. Garaaži- ja kuurihoone.
4. Endine valvurite maja.
5. Mälestusrist. Autor A. N. Voltšjonkov.
6. Kellatorn.
7. Mälestuskivi.
8. Vene õigeusu mälestusmärk.
9. Poola katoliiklik mälestusmärk.
10. Mälestusmärk M. P. Bronšteinile.
11. Mälestusmärk NSV Liidu katoliiklastele.
12. Mälestusmärk mahalastud pihkvalastele.
13. Mälestusmärk poliitiliste repressioonide ohvriks langenud energeetikutele.
14. Mälestusmärk B. P. Kornilovile.
15. Mälestusmärk hukkunud vologdalastele.
16. Mälestusmärk ülempreester Fjodor Okunevile.
17. Palverist Goritski kloostri nunnade mälestuseks.
18. Novgorodi mälestusmärk.
19. Mälestusmärk ingerisoomlastele 2004. aastast.
20. Mälestusmärk ingerisoomlastele 1994. aastast.
21. Läti mälestusmärk terrori ohvritele.
22. Mälestusmärk eestlastele, stalinlike repressioonide süütutele ohvritele.
23. Mälestusmärk Venemaa sakslastele.
24. Mälestusmärk seitsmenda päeva adventistidele.
25. Mälestusmärk Leningradi assüurlastele.
26. Mälestusmärk N. M. Oleinikovile.
27. Mälestusmärk hukkunud ukrainlastele.
28. Mälestusmärk itaallastest GULAG-i ohvritele.
29. Mälestusmärk hukkunud norralastele.
30. Valgevene-Leedu mälestusmärk.
31. Mälestusmärk hukkunud juutidele.
32. Leedu katoliiklik mälestusrist.
33. Mälestusmärk N. A. Voznessenskile.
34. Mälestusmärk kurtummadele, poliitiliste repressioonide ohvritele.
35. Mälestusmärk tsurikovlaste-karsklaste ühingu liikmetele.
36. Mälestustahvlid Muinaskristlaste Ühingu liikmetele.

ja maetute arvuga, millel on märgitud umbkaudu 19 450 inimese matmiskohad. Kalmistu jäi salastatuks kuni 1989. aastani ja säilis praktiliselt algsel kujul. Säilinud on valveteenistuse hoone, kuur, isegi autode poolt kunagi siinsesse pinnasesse jäetud rööpad. Tõsi, poole sajandi jooksul kasvas mets päris kõrgeks. Skeemil on märgitud, et mingeid remonttöid on tehtud aastatel 1965 ja 1975–1976.

1989. aasta 5. jaanuaril võttis NLKP Keskkomitee Poliitbüroo vastu otsuse täiendavatest meetmetest 1930.-40. ja 1950. aastate alguses aset leidnud repressioonide ohvrite õiguste taastamiseks. Pool sajandit pärast suurt terrorit saabus aeg represseeritute rehabiliteerimiseks ja hukatute matmispaikade kordaseadmiseks. 1989. aasta kevadeks olid Leningradi Memoriaali juures tegutseva grupi „Poisk“ [Otsing] juhatajal V. T. Muravskil olemas asitõendid Levašovo ja teiste taoliste paikade olemasolu kohta. Samal kevadel andis aga KGB Leningradi valitsus teada, et kuigi otsiti nii enda arhiivist kui ka teistest linna salastatud arhiivifondidest, ei leitud mingeid dokumentaalseid andmeid selliste matmispaikade olemasolust.

1989. aasta 18. juuli Leningradi linnavalitsuse täitevkomitee otsusega nr. 544 nimetati Levašovo matmispaik memoriaalkalmistuks ja esimeste publikatsioonide ilmunisel nimetati seda „Levašovskaja Pustoš“ [Levašovo tühermaa]. Aastatel 1989–1990 tegi Geodeetiliste Tööde ja Inseneriuringute Trust ja Ülevenemaalise Geoloogia Teadusliku Uurimisinstituudi töögrupp uuringuid hauakohtade piiride kindlakstegemiseks. Trust tegi kohast ülesvõtte ja mitmes kohas ka proovipuurimisi, mis kinnitasid oletust, et maetud on territooriumi keskele ja põhjapoolsesse ossa. Massihaudadele oli peale toodud mereliiva. Haudade asukohad tähistati keppide ja nõõriga, midagi muud täiendavalt ei tehtud. Väljakaevamisi, ekshumeerimist ja hukatute säilmete ümbermatmist ei kavandatud.

1990. aasta mais anti Levašovo memoriaalkalmistu üle linnavõimudele. Samal kevadel sai Leningradi teadusliku uurimise instituudi (LenNIIprojekt) 9. arhitektuuribüroo eesotsas ülema A. G. Lejanskiga ülesande memoriaali, sealhulgas kabeli ja kellatorni projekteerimiseks. Heakorrastustööd olid aga alanud juba varem.

21. oktoobril 1989 ja 14. aprillil 1990 peeti kalmistu keskel, teede ristumiskohal, esimesed teenistused ohvrite mälestuseks. Paigaldati mälestuskivi ja puu külge kinnitati õigeusu rist. Hukkunute omaksed jätsid puudele silte hukkunute nimede ja fotodega. Varsti ilmusid ka maapealsed hauatähised: metallplaadid fotodega, kivitahvlid, ristid. Sajad ja sajad mälestusmärgid, paljud neist toodud kaugelt. Levašovost sai tõeline rahvamemoriaal, sümbolne koht kõikide hukkunud kaasmaalaste mälestamiseks.

Aleksei Nikolajevitš Voltšjonkov sai teada, et tema sugulased ja teised sama küla elanikud lasti maha Leningradis ja on võib-olla maetud Novosjolki lähedale. Ta alustas tööd Levašovo memoriaalkalmistul ja püstitas siia 7. mail 1992 mälestusristi.

Arhitektid, represseeritute ühing ja linna administratsioon toetasid järjekindlalt kalmistu

korrastamise ja kujundamise kava. Nii paigaldati järgmised mälestusmärgid: valgevenelastele–leedulastele, venelastele, poolakatele, ingerisoomlastele, juutidele, sakslastele, pihkvalastele, norralastele, vologotskilastele, eestlastele, assüürlastele, ukrainlastele, lätlastele, leedulastele, itaallastele, novgorodlastele, Gornitski kloostri hukatud nunnadele, kurtummadele, energeetikutele, katoliiklastele, seitsmenda päeva adventistidele, muinaskristlastele ja täiskarsklastele-tšurikovlastele.

6. juunil 1993 kõlas esmakordselt kellahääl tornist, mis püstitati kalmistu töötajate poolt esimese direktori V. M. Tabatšnikovi juhtimisel.

30. oktoobril 1993, mil pidulikult avati Vene õigeusu ja Poola katoliiklik mälestusmärk, avati endises vahtkonnahoones näitus suurest terrorist. Näituse koostas Alusetute Repressioonide Ohvrite Ühenduse liige L. A. Bartaševitš. Sellest ajast on külastajad teinud sissekandeid ka siin asuvasse külalisraamatusse.

1995. aasta septembris ja 1996. aasta kevadel tehti korda kalmistu teed. Annetuse nendeks töödeks tegi Lidia Tšukovskaja, kes oli saanud publikatsiooni „Märkmeid Anna Ahmatovast“ eest riikliku preemia. „Inimesed peavad käima kindlat teed mööda“, ütles Lidia Kornejevna Tšukovskaja.

Arhitektide kollektiiv linna peakunstnik I. G. Uralovi juhtimisel kujundas nii sissekäigu kui ka sissekäigu vastas asuva väljaku. 15. mail 1996 avas Peterburi linnapea A. A. Sobtšak sellel väljakul skulptuuri „Totalitarismi Moolok“.

2008. aastal teostas ettevõtte „Rituaalsed teenused“ suured renoveerimistööd: vahetati välja vana aed, millest osa siiski kalmistu keskteest vasakul ka säilitati, ehitati uus kuur-garaaž ja kellatorn.

Nii näeb tänasel päeval välja Levašovo memoriaalkalmistu. Selle sarnased on Butovo ja Kommunarka Moskva lähistel, Kurapatõ Minski lähistel, Bõkovnja Kiievi lähistel, Katõn Smolenski lähistel, Mednoje Tveri lähistel, Dubovka Voroneži lähistel, Zauralnaja Roštša Orenburgi lähistel, Kolpaševski Jar Tomski oblastis, Sandarmoh ja Krasnõi Bor Karjalas. Samasugused on paljude hukatute leitud ja ka veel leidmata puhkepaigad.

Anatoli Razumov

Ingeri-soomlaste mälestusmärgid 2004 ja 1994. aastast

Läti mälestusmärk terrori ohvritele

Mälestusmärk hukkunud ukrainlastele

Leedu katoliiklik mälestusrist

Valgevene-Leedu mälestusmärk

Mälestusmärk Leningradi assüürlastele

Mälestusmärk seitsmenda päeva adventistidele

Mälestusmärk itaallastest GULAGi ohvritele

Mälestusmärk hukkunud norralastele

Mälestusmärk tšurikovlaste-karsklaste ühingu liikmetele

*Mälestusmärk kurtummadele,
poliitiliste repressioonide ohvritele*

*Mälestusmärk poliitiliste repressioonide
ohvriks langenud energeetikutele*

Mälestustahvlid Muinaskristlaste Ühingu liikmetele

VÄLJAVÕTTEID LEVAŠOVO MEMORIAALKALMISTU KÜLALISTERAAMATUST

28. juuli 1996

Pühakoda oleks veel vaja.

Sergei Gubatšev Saraatovist.

4. mai 2001

Meie, Primorski rajooni 58. kooli 9. a klassi õpilased, olime muuseumi ja kalmistut külastades vapustatud. Suur tänu, et olete alles hoidnud süütult hukatud inimeste mälestuse.

Meie oleme aga 58. kooli 6. a klassist.

Mina, Andrejeva Lena, nutsin Stepanovi haua juures, kus oli kirjutatud: „Otsisin sind kõikjalt, kuid sa olid siinsamas. Tütar“.

Meie kurvastame ja mälestame koos teistega. *Julia ja Anja.*

Meil oli väga kahju ja me meenutame siia maetud inimeste kangelaslikkust.

8. augustil 2002

Un gruppo da Roma che vuole ricordare, insieme ai Russi, la loro storia, la loro sofferenza [Grupp Roomast, kes tahab koos venelastega meenutada nende ajalugu ja kannatusi]. *10 allkirja*

10.–13. mai 2003

Jekaterinburgist. Tütar Tatjana Georgievna Slatjuhina (neiuna Zolotnitskaja). Head inimesed, sh. D. L. Ginzburski, kes selgitasid välja 54 kurdi inimese saatused, sh. minu isa Georgi Semjonovišt Zolotnitski (maha lastud 14. oktoober 1937, maetud siia). Suur tänu teile hoolivuse, tähelepanu ja hukkunute mälestamise eest.

Isake! Ma olen jälle siin! Seekord, et hüvasti jätta. Isake, ma olen üksi jäänud. Ei ole enam ema, kes suri 1991. aastal ja ei teadnud, et sind maha lasti. Jura käis sinu juures. Tema suri 1996. aastal. Pean vastu! Helistasin leinakella, et sa kuuleksid. Tean, et oled kurt, aga sa tunnetad seda. Hüvasti.

2. november 2003

Täname hukkunud eestlaste mälestuse säilitamise eest.

Eesti Vabariigi rahvastikuminister Paul-Eerik Rummo ja Viu Härm Rummo.

27. november 2003

Igavene mälestus ja sügav kummardus vanavanaisa ja vanaisa Brekkanile, norralastele Murmanski oblastist.

Lauri Fjodorovišt Brekkan.

1. veebruar 2005

Siin puhkavad parimad inimesed, maha lastud ja hävitatud nõukogude võimu poolt. Siin on ka mõrvarid ja need, kes selle neetud režiimi löid. Jumal küll, kui see meile midagigi õpetaks!

Daniil Granin.

6. juuni 2007

Meie, grupp üliõpilasi Müncheni ülikooli Ida-Euroopa uurimise teaduskonnast, külastasime mälestuskalmistut koos grupi Vene üliõpilastega projekti „Näha ajalugu läbi teiste silmade“ raames. Me oleme teile selle eest tänulikud, et olete säilitanud nende inimeste mälestuse ja hindame teie panust selles töös.

Katia.

11. juuli 2007

Ma arvan, et NKVD tegevus on mõjutanud niisama paljusid peresid, kui Teine maailmasõda (Suur Isamaasõda). Minu vanavanaisa suri Solovkis. Me ei unusta.

Allkirjata.

11. augustil 2007

Ma tulin New Yorgist, et võiksin õppida teie ajaloost. Just siin õppisin väga palju. Vene inimesed on väga tugevad ja ma kirjutan sellest, kui naasen USA-sse.

Thomas Callagan.

25. juuni 2008

Tänan memoriaali rajajaid selle eest, et see koht on saanud elu ja inimlikkuse, mitte muutunud ilmetuks ja kroonulikuks nagu paljud memoriaalkompleksid. Siin, Levašovos,

on mälestus tõepoolest elav. On kahju, et selle kalmistu külastamine ei kuulu koolide õppeprogrammi. Kahju, et kasvatame mäluta lapsi.

E. Glikman (Moskva).

3. august 2008

Täname mälestuse hoidmise eest. Ilma selleta oleksime vaid tolm maamunal.

Dalia Kuodyté, Leedu genotsiidi ja vastupanu uurimise keskus.

23. oktoober 2008

Meie, kuulsa Vene poeedi Boris Kornilovi kodukandi inimesed, külastasime täna teda siin kurvas ja üksildases Levašovos. Ärgu rohtugu rahva tee siinsete haudade juurde. *Nižni Novgorodi oblasti Semjonovi linna 1. lütseumi õpilased ja õpetajad.*

Viis allkirja.

25. detsember 2008

Oh, Venemaa! See on kurb. Igavene mälestus tapetuile!

Igumen Bartholomeus (Tšupov), Staraja Ladoga külas asuva Nikolski mungakloostri eestseisja koos vendadega.

15. juuli 2009

Repressseeritud ülempreester P. Revenko lapselapsed ja lapselapselapsed. Sooviksime, et siin oleks kabel. Palju tänu memoriaali töötajatele, kes on alles hoidnud mälestuspaiga ja suhtuvad külastajatesse sõbralikult. *Revenko.*

1. august 2009

Siia on maetud minu vanavanaisa. Miks, kellele seda vaja oli? Kui palju elusid, kui palju valu.

E. A. Heinonen.

3. august 2009

Sissekanne ukraina keeles: Ukraina, meie ema! Kui palju sinu kaunimaid lilli on mööda maailma laiali? Au Ukrainale! Au kangelastele!

Tejana Kalinina Ternopolist.

3. mai 2010

Sellel kalmistul teeb väga murelikuks süütute inimeste koletu karistamine. Olid neil ju ka perekonnad ja sugulased, kelle jaoks nende surm valmistas samuti kannatusi. Kindlasti tuleb säilitada mälestus nendest inimestest ja nendest sündmustest.

G. V. Pavlinova, L. V. Kudinova.

5. september 2010

Kui vanavanaisa maha lasti, oli vanaema 3 kuune. Ta ei näinud teda kunagi. Ainuke, mis jäi – tema enda käega ülekuulamistoimikusse kirjutatud lause: „Ennast süüdi ei tunnista“.

Lapselapselaps, lapselaps, Jefim Vassiljevits Artemjevi tütar.

11. september 2010

Sissekanne valgevene keeles: On väga masendav kõndida paigas, kus puhkavad kaasmaalaste süütud hinged. Näib, nagu nende hinged vaataksid meile paludes, et see enam kunagi ei korduks. Igavene mälestus kõikidele inimestele, kes siin puhkavad. Suur tänu neile, kes siin töötavad, et säiliks mälestus inimestest ja see memoriaal.
Valgevene Vabariigi Minski oblasti Kletski rajooni Moratski rahvamuusika koor.

27. september 2010

Armas isa, tulin sind jälle vaatama. Ma ei tea, kas saan veel tulla, sest olen juba väga vana. *Sinu Lida (Aleksandr Ivanovitš Belov).*

25. mai 2011

Tänu kõikidele Peterburi elanikele, Mihhail Juhanovitš Sadole (puhaku ta rahu), skulptor Juri Džibrajevile, kõikidele assüürlastele, kes tegid või aitasid teha memoriaali GULAG-i repressioonide ohvritele. Meie, järeltulev põlvkond, ei unusta teid iialgi!
Alja Minihta, Nora Perdesa, Žanna Muhatasova, Kiiev – New York.

26. september 2011

Minu vanavanaisa diakon Nikolai Petrovitš Tsvetkov lasti maha 1938. aastal. Ta võeti kinni Gruzinos 1937. aastal. *Nikolai Julievitš Znatov.*

Minu vanaisa Mihhail Jurkevits hukati 1937. aastal, ta oli poolakas. Võib-olla on ta siin. *Natalia Znatnova.*

23. oktoober 2011

Rood suvorovlasi tuli külastuskäigule. Stalini ja tema käsilaste ebainimlikkus rabas meid.

Suvorovi Sõjaväeakadeemia kursandid Peterburist.

27. oktoober 2011

Ülempreester Oleg Teor pühitses mahalastud pihkvalaste mälestusristi.

28. oktoober 2011

Klubi „Iskorka“ („Sädemeke“) austab mahalastud kurtide (37 inimest) mälestust. Igavene mälestus neile.

Kiseljova, Truštšenkova, seitse allkirja.

22. aprill 2012

Igavene mälestus kõikidele represseeritutele. Tšerepovetsi linn Vologda oblastis.
Ivan Ivanovitš Savinovi sugulased Fjodorovo külast Tšerepovetsi rajoonist.

8. mai 2012

Süütult tapetud Nikolai Fjodorovitš Ulfeld puhkab Levašovo mullas 1938. aasta juulist. Tema lapselaps palvetab nii tema kui ka paljude teiste Mooloki poolt tapetute ja piinatute hingede eest.

Allkiri.

MÄLESTUSMÄRK EESTLASTELE

Rahvaloenduse andmeil elas 1937. aastal Leningradis 16 532 ja Leningradi oblastis 53 132 eestlast.* Suures enamuses olid need talupojad. Leningradi oblasti 129 rahvuslikust külanõukogust olid 16 eestlaste omad.** Leningradis tegutses eesti kultuurimaja, eesti-soome pedagoogiline tehnikum, eesti kultuuriselts „Külvaja“, anti välja eestikeelseid raamatuid ja ajalehti, tehti eestikeelseid raadiosaateid. Maapiirkondades oli palju eesti koole.

Nõukogude võim toetas rahvuskultuuride arengut vastavalt loosungile „vormilt rahvuslik, sisult sotsialistlik“. Siis aga represseeriti kõik, kes kahtlastena tundusid. 1937.–1938. aastal suleti Leningradis ja Leningradi oblastis kõikide teiste rahvuslike asutuste hulgas ka eesti asutused ja organisatsioonid. 1937. aastal saadeti igale Nõukogude Liidu regioonile Moskvast plaan, mille alusel alustati mahalaskmisi ja vangilaagritesse saatmist, samal ajal võeti vastu otsus repressioonideks nõ. rahvusliku liini alusel. Leningradis oligi üheks põhiliseks süüdimõistmist aluseks eesti liin. 63 nimekirja „Eestlased“ alusel lasti Leningradis aastatel 1937–1938 „spioonide, terroristide, diversantide ja kahjuritena“ maha 4 561 inimest. Oluline osa

* Vsesojuznaja perepis naselenija 1937 goda: Obštšie itogi. Moskva, 2007.

** Administrativno-ekonomičeskii spravočnik po raionam Leningradskoi oblasti. Leningrad, 1936.

oli nende repressioonide läbiviimisel NKVD Pihkva ja Kingissepa kohalikel osakondadel kui Leningradi oblasti piiriäärsetel struktuuriüksustel. Maha lasti talupoegi ja töölisi, kooliõpetajaid ja teiste ametite esindajaid. Enam levinud süüdistuseks oli sidemed piiri taga asuvate sugulastega – seda tõlgendati spionaažina. Suur enamus mahalastutest olid parteitud, kuid nende hulgas oli ka kommunistidest poliitilisi emigrante. Mahalastud eestlaste ja venelaste hulgas oli palju neid, kes olid omal ajal teeninud kindral Judenitši armees. Nad olid Nõukogude Liitu saabunud paremat teenistust ja elu otsides nii legaalselt kui ka mittelegaalselt. Usuti propagandat, et saabutakse vabasse töörahva riiki. Kõik saabunud olid arvel NKVD-s ja alates 1938. aastast said nad karistuseks kas 10 aastat vangistust või mahalaskmise.

1999. aastal paigaldati Peterburi Eesti peakonsulaadi konsul Jüri Trei eestvedamisel Levašovo memoriaalkalmistule mälestusmärk eestlastele, süütutele stalinistlike repressioonide ohvritele. Nii tekkiski Levašovo memoriaalkalmistul suure terrori „rahvusliku liini“ tõttu soomlaste, lätlaste ja sakslaste kõrvale ka eestlaste mälestusala. Igal aastal käivad siin tuhanded inimesed, hukatute sugulased, kes elavad Peterburis, Leningradi oblastis või Eestis. Kõik nimekirjade „Eestlased“ alusel mahalastute nimed on kirjas kaheteistkümnes köites välja antud koguteoses „Leningradi martüürium“. Seal publitseeritud Elga Klimberg-Vilbergi, Heli Susi ja teiste mälestustes kirjutatakse tähelepanuväärsetest inimestest ja suurepärasest töötajatest – eestlastest –, kes lasti maha „rahvavaenlastena“ ja on nüüd täielikult rehabiliteeritud.

Mahalastutest pärinesid 45 meest ja 8 naist Kingissepa rajooni Simititsa eestlaste asundusest. Simititsast pärit hukatute sugulased paigaldasid 2015. aasta suvel Levašovosse mälestustahvli, pastor Kalle Rebane pidas mälestusjumalateenistuse. Silva Paluvits (sündinud Samm) kirjutas jätkuvalt väljaantava „Leningradi martüüriumi“ 14. köite jaoks oma vanaisa Aleksander-Voldemar Samm'i eluloo.

Anatoli Razumov

*Aleksander-Voldemar Samm
(20.12.1889 Haljala – 28.07.1938 Leningrad)*

*Mälestustahvel
Simititsa hukatud eestlastele*

Mälestusmärk Matvei Bronšteini

Mälestusmärk Nikolai Oleinikovile

Mälestusmärk Nikolai Voznessenskile

Mälestusmärk Boriss Kornilovile

ILLUSTRATSIOONID

Esikaas. Värav. Foto V. Mekler.

Sisekaas. Skulptuur „Totalitarismi Moolok“. Avatud 15. mail 1996 Peterburi linnapea A. A. Sobtšaki poolt. Autorid N. Galitskaja, V. Gambarov. Foto V. Mekler.

Lk. 2 Kellatorn. Paigaldatud ettevõtte „Rituaalsed teenused“ poolt 2008. aastal kohale, kus varem seisis Alusetute Repressioonide Ohvrite Ühenduse poolt 6. juunil 1993 avatud kellatorn. Autor A. Leļakov. Kell valati Venemaa rahufondi Leningradi osakonna rahastamisel ettevõttes „Monumentaalskulptuur“. Foto A. Razumov.

Lk. 4 Mälestuskivi ja esimene teenistus hukkunute mälestuseks. Teenivad isa Aleksander Ranne ja diakon Andrei Tšizov, 21. oktoober 1989. Foto V. Mekler.

Lk. 6 a) Kalmistut ümbritsev tara seestpoolt, näha on valvekoera rada, juuni 1990. Foto A. Razumov.

Lk. 6 b) Endine valvurite maja juunis 1990. Foto A. Razumov.

Lk. 7 a) Teel esimesele teenistusele hukkunute mälestuseks, 21. oktoober 1989. Hiljem lammutati vasakul näha olev metallangaar, taamal paistab garaaži- ja kuurihoone. Foto V. Mekler.

Lk. 7 b) Esimesed külastajad kalmistul, 21. oktoober 1989. Foto V. Mekler.

Lk. 8 a) Dokument metsaala „eriotstarbeliseks“ eraldamiseks 1938. aastast. FSB (Föderaalse Julgeolekuteenistuse) Peterburi ja Leningradi oblasti arhiiv.

Lk. 8 b) NKVD-le salajaseks matmispaigaks eraldatud maa-ala plaan 1938. aastast. FSB Peterburi ja Leningradi oblasti arhiiv.

Lk. 10 „Suvila“ maa-ala plaan matmisaastate ja maetute arvuga. 1960-ndad aastad. FSB Peterburi ja Leningradi oblasti arhiiv.

Lk. 11 a) NKVD matmispaik Soome 1943. aasta topograafilisel kaardil. Märgitud piirdega okaspuumetsana. Kagusuunas ala kasarmutega, kaugemal Levašovo lennuväli. Vt: http://mapy.mk.cvut.cz/data/Finsko-Finlandia/Karjala/cd2/kartat/topografinen_20000/403205.jpg

Lk. 11 b) Kalmistu territooriumi skeem. Näha on teerajad ja matmiskohtade piirid (pinnase anomaalia). 1990. aasta. A. N. Oleinikovi arhiiv.

Lk. 12 a) Värav ja tara seestpoolt. Väravast paremal metallist redel valvuritele üle aia vaatamiseks, 2008. aasta. Foto A. Razumov.

Lk. 12 b) Garaaži- ja kuurihoone enne restaureerimist 2008. aastal. Foto A. Razumov.

Lk. 13 a) Signaalkell valvemaja räästa all. Kella küljes olev traat viib värava juurde. Foto V. Mekler.

Lk. 13 b) Endine valvurite maja on praegu kasutusel administratiivhoonena, kus on ka väike muuseum. Foto V. Mekler.

Lk. 14 a) Ülempreester Vladimir Sorokin mälestusteenistust läbi viimas, 30. oktoober 2011. Lapsed Peterburi Vürst Vladimiri peakiriku pühapäevakoolist loevad ette uuskannatajate nimesid. Foto V. Mekler.

Lk. 14 b) Mälestusrist, püstitatud 7. mail 1992 kalmistu keskele, viidud 1993 sissepääsu juurde. Autor A. Voltšjonkov. Foto V. Mekler.

Lk. 15 Vene õigeusu mälestusmärk, püstitatud ühingu „Memoriaal“ poolt, pühitsetud 30. oktoobril 1993. Autor D. Bogomolov. Tekst kivil: „Ja olgu nende mälestus igavene“. Foto N. Mironov.

Lk. 16 a) NSV Liidu katoliiklaste mälestusmärgi pühitsemine 28. oktoobril 2010. Peapiiskop Paolo (Pavel) Pezzi (mikrofoniga) ja isa Krzysztof Pożarski. Foto isa Krzysztof Pożarski erakogust.

Lk. 16 b) Mälestusmärk „NSV Liidu katoliiklastele – piiskoppidele, preestritele, munkadele ja kõikide usutunnistuste ning rahvuste ilmlikele – poliitiliste repressioonide ohvritele“. Autor isa Krzysztof Pożarski. Tekst risti allosal: „Ei ole olemas suuremat armastust kui see, et keegi annab elu oma sõprade eest. Jh 15:13“. Foto V. Mekler.

Lk. 17 Poola katoliiklik mälestusmärk, avati Poola Vabariigi peakonsulaadi ja ühingu „Polonia“ poolt 30. oktoobril 1993. Rekonstrueeriti 1998. aastal. Idee L. Piskorsky, projekti autor A. Masjanis. Tekst kivil poola ja vene keeles: „Hüvasti ja andestage“; steelil: „Poolakate mälestuseks – massirepressioonide ohvritele, kes lasti maha aastatel 1937–1938. Kaasmaalased.“ Foto V. Mekler.

Lk. 18 Pastor Peeter Kaldur pühitseb mälestusmärki eestlastele, süütutele stalinlike repressioonide ohvritele. Paigaldati 30. oktoobril 1999 Eesti Kultuuriministeeriumi ja Eesti Vabariigi Peterburi peakonsulaadi poolt. Autorid V. Sidorenko ja H. Adamson. Foto P. Pillak.

Lk. 19 a) Mälestusmärk Venemaa sakslastele, püstitati jaanuaris 1998 Peterburi Saksa ühingu poolt ja pühitseti 23. mail 1998. Kivi mälestusmärgi jalamile paigaldati 2010. aastal. Autor V. Muratov. Tekst kivil: „An deutsche Russlands. Ihr seid immer mit uns“ [Sakslastele Venemaal. Teie olete alati meiega]. Foto V. Mekler.

Lk. 19 b) Mälestusmärk hukkunud juutidele. Püstitati Venemaa Juudi Kongressi Peterburi osakonna poolt 27. oktoobril 1997. Autor E. Zaretski. Tekst: „Ülistatud ole Issand meie Jumal, kes Sa annad elu“. Foto V. Mekler.

Lk. 20 a) Ülempreester Oleg Teor pühitseb mälestusmärki mahalastud pihkvalastele, 11. september 2011. Foto J. Dzeva erakogust.

Lk. 20 b) Mälestusmärk hukatud pihkvalastele, püstitati Pihkva ühingu „Memoriaal“ poolt. Autorid E. Vagin ja A. Seljutin (Pihkva seppade koda). Foto J. Dzeva erakogust.

Lk. 20 c) Mälestusmärk Novgorodimaa elanikelt süütutele repressioonide ohvritele. Paigaldatud Novgorodi oblasti rehabiliteeritute ühingu poolt. Avatud ja pühitsetud 5. septembril 2006. Autor V. Martšenkov. *Foto V. Mekler.*

Lk. 21 a) Mälestusmärk Leušinski kloostri viimasele eestseisjale ülempreester Fjodor Okunevile, pühitsetud 4. mail ja pühitsetud 21. mail 2003. Kavandi idee: ülempreester Gennadi Belovolov. *Foto V. Mekler.*

Lk. 21 b) Palverist Goritski Ülestõusmise kloostri represseeritud nunnade õnnistatud mälestuseks. Pühitsetud 31. oktoobril ja pühitsetud 6. novembril 1999. Autor isa Aleksei Fomitšev. *Foto V. Mekler.*

Lk. 21 c) Mälestusmärk hukkunud vologdalastele. Paigaldatud ja avatud 30. oktoobril 2010 Vologda oblasti esinduse Looe föderaalses ringkonnas initsiatiivil ja Peterburi vologdalaste kogukonna vahenditega. Idee autor V. Poljanski, arhitekt I. Makarova, teostaja V. Bobrov. Tekst: „1937–1938 repressioonides hukkunud vologdalastele. Kaasmaalastelt“. *Foto V. Poljanski.*

Lk. 22–23 Mälestusmärkide asukohad kalmistul, T. Oznobišina skeem.

Lk. 26 a) Ingeri-soomlaste mälestusmärgid. Idee autor Ingeri kiriku piiskop Aarre Kuukauppi. Mälestusmärk vasakul pühitati 22. oktoobril 2004. Autorid R. Svirski ja T. Miloradoviš. Tekstid: „Nõnda ütleb Issand Jumal: Vaim, tule nelja tuule poolt ja puhu neisse tapetuisse, et nad saaksid elavaks! Hs 37:9“ ja „See mälestusmärk on pühitsetud nõukogude režiimi ajal tapetud ja hukkunud soomlaste mälestuseks“. Paremäl olev mälestusmärk paigaldati 15. oktoobril 1994. aastal Ingeri Liidu poolt. Autor O. Novikov. Tekst: „Nõnda ütleb Issand Jumal nendele luudele: Vaata, ma toon teie sisse vaimu ja te saate elavaks. Hs 37:5“. *Foto V. Mekler.*

Lk. 26 b) Peterburi Läti ühingu poolt pühitsetud mälestusmärk terrori ohvritele avati ja pühitseti 5. juunil 2004. Sepistatud raudvõre ja rist paigaldati 30. oktoobril 2010. Autor G. Lindenberg. Kandelaaber annetati Läti Evangeelse Luterliku Kiriku poolt 2011. aastal. *Foto V. Mekler.*

Lk. 26 c) Hukkunud ukrainlaste mälestusmärk, pühitsetud Peterburi Ukraina Rahvuskultuuri Ühenduse poolt 13. augustil 2001. Uuendatud mälestusmärgi pühitas T. G. Ševtšenko nimeline Ukraina ühing ja selle pühitses ülempreester Vladimir Sorokin 24. juunil 2012. Autor V. Kosenko. Teostatud laevahitusettevõttes „Almaz“. Tekst: „Igavene mälestus süütult mõrvatud ukrainlastele“. Tekst jalamil: „Ukrainlastele, to-talitaarse bolševike režiimi ohvritele, kes lasti maha aastatel 1937–1939“. *Foto V. Mekler.*

Lk. 27 a) Leedu katoliiklik mälestusrist. Kingitud Vilniuse linnavalitsuse poolt, avati ja pühitseti 3. septembril 2004. Autor G. Puzaraskas. Leedukeelne tekst: „Lietuviam negrizusiems į tėvynę“ [Leedulastele, kes ei naasnud kodumaale]. *Foto V. Mekler.*

Lk. 27 b) Valgevene-Leedu memoriaal. Pühitsetud Valgevene ühiskondlik-kultuurilise

ühingu ja Peterburi Leedu kogukonna poolt ühingu „Memoriaal“ ning Alusetute Repressioonide Ohvrite Ühenduse toel, avati 8. mail 1992. Tseremoonial osalesid õigeusu ja katolikud vaimulikud ning sünagoogi kantor. Uuendatud kujul pühitseti mälestusmärk 24. juunil 2012. Autorid A. Razumov ja I. Czerniakewicz. *Foto V. Mekler.*

Lk. 27 c) Mälestusmärk Peterburi assüürlastele püstitati 27. augustil 2000, autorid J. Džibrajev ja M. Sado. *Foto V. Mekler.*

Tekst kivist raamatul: „Leningradi assüürlastele, stalinlike repressioonide ajal süütutena maha lastutele ja GULAG-is vaenatutele. Armastuse ja palvetega mälestavad sugulased ja kaasmaalased. 28. august 2000“. Tekst raamatu tagumisel küljel: „Assüürlaste martüürium. St. Peterburg 2000“. Tahvilil on 51 mahalastu ja 8 GULAG-is hukunu nimed. Steeli tagaküljel on tekst:

„Kaotus ei kao, ei unune
...
Maha ei uhu – andeks ei anna.
Nii ei andestata piinu, ei verd,
Ei surmaheitlust ristil
Kõikide Kristuses tapetute“
Ivan Bunin, 1922

Lk. 27 d) Mälestusmärk seitsmenda päeva adventistidele, paigaldati 7. oktoobril 2007. Autorid G. Peitšev, P. Kudelitš, N. Tarassova. *Foto V. Mekler.*

Tekst jalamikivil: „Ole ustav surmani, ja ma annan sulle elupärja! Ilm. 2:10“ ja „Mina olen ülestõusmine ja elu. Kes minusse usub, see elab, isegi kui ta sureb. Jh 11:25“.

Tekstid väiksematel kõrvalasuvatel kividel: „Arefiev, N. M.“, „Kitšaev G. V.“, „Kotõhov F. M.“, „Pletser A. A.“, „Tapunova P. L.“, „Teppone V. M.“.

Lk. 28 a) Mälestusmärk itaallastele GULAG-i ohvritele. Püstitatud 29. juunil 2007 Peterburi administratsiooni, Milano linnapea, Milaano Õigete Aia Komitee ja Venemaa Rahvusraamatukogu juures tegutseva keskuse „Taastatud nimed“ poolt. Idee autorid: G. Nissim, F. Bigazzi ja A. Razumov. Arhitekt A. Bakusov, skulptor B. Petrov. *Foto V. Mekler.*

Tekst vene ja itaalia keeles: „Peterburg ja Milano mälestavad tuhandeid itaallasi, pagendatud antifašiste, kes emigreerusid lootuses paremale elule, Krimmi itaalia kogukonna liikmeid, kes sattusid Nõukogude Liidus tagakiusamise alla, kellelt võeti vabadus ja saadeti GULAG-i või lasti maha stalinismi aastatel“.

Lk. 28 b) Mälestusmärk hukkunud norralastele. Püstitanud Norra Kuningriigi peakonsulaat Peterburis 30. oktoobril 1998. Autor U. Ahmedov. *Foto V. Mekler.*

Tekst:

Aldri redd for møkets makt.
Stjernene vil lyse.
[Åra karda pimeduse jõudu.
Tåhed valgustavad teed.]
Christian Richardt

Lk. 28 c) Mälestusmärk karsklaste-tšurikovlaste ühingu liikmetele. Paigaldatud ja pühitsetud 24. juunil 2012. Autorid A. Blinov, E. Blinova.

Tekst kivil: „Igavene mälestus vend Joann Tšurikovile ja kõikidele karsklastele, kes töid tagakiusamise aastail ohvriks oma elud usu eest Kristusesse ja kainesse ellu“.

Te südamelöögid andsite
Karskuse, Tõe, Valguse eest,
Te Kristuse Sõnumit tunnistasite
Ja surma ei leia teie hingede seest.

Lk. 29 a) Mälestusmärk kurtummadele. Autorid on Peterburi kurtide ühingu liikmed V. Sõtšev ja B. Novosjolov. Avatud 29. oktoobril 2008. Foto V. Mekler.

Tekst: „Helge mälestus kurtummadele – 1937. aasta poliitiliste repressioonide ohvritele“.

Lk. 29 b) Mälestusmärk energeetikutele – poliitiliste repressioonide ohvritele. Steelil on 157 mahalastud energeetiku nimed. Paigaldatud 30. oktoobril 2008 ettevõtte „Lenenergo“ eestvedamisel. Idee autor A. Vorobjov, arhitekt A. Bakusov, skulptor B. Petrov. Foto V. Mekler.

Lk. 29 c) Mälestustahvlid Muinaskristlaste Ühingu liikmetele. Paigaldanud Muinaskristlaste Ühing.

Lk. 30 Tundmatu haud, juuni 1990. Tekst: „Poeg isale. Ma sain teada sinu hukkamisest 53 aastat hiljem. Andesta!“ . Foto A. Razumov.

Lk. 35 a) Simititsa asundusest pärit hukatute sugulased koos kaaslastega Levašovos 6. juunil 2015. Foto Silva Paluvitsa erakogust.

Lk. 35 b) Aleksander-Voldemar Samm. Foto Silva Paluvitsa perekonnaalbumist.

Lk. 35 c) Mälestustahvel Simititsa hukatud eestlastele, paigaldatud 6. juunil 2015. Foto Silva Paluvitsa erakogust.

Lk. 36–37 Hauad. Fotod: N. Balatskaja ja P. Medvedjev. Panoraamfoto P. Medvedjev. Kompositsioon S. Bogorodski.

Lk. 38 a) Mälestusmärk Matvei Petrovitš Bronšteinile. Paigaldanud L. Tšukovskaja 1995. aastal. Autor V. Buhajev. Foto V. Mekler.

Lk. 38 b) Mälestusmärk Nikolai Makarovitš Oleinikovile. Paigaldanud A. N. Oleinikov 2007. aastal. Foto V. Mekler.

Lk. 38 c) Mälestusmärk Nikolai Aleksejevitš Voznessenskile. Paigaldatud perekonna poolt 1998. aastal. Foto A. Razumov.

Lk. 38 d) Mälestusmärk Boriss Petrovitš Kornilovile. Foto A. Razumov.

Lk. 44 Kõikide Peterburimaa kuulsusrikaste pühakute mälestuskabel. Autor T. Oznobišina. Peterburi arhitektuuriinstituudi ja Peterburi instituudi „Lenprojektrestavratsija“ eskiis-projekt. 3 D mudeli autor A. Nikolajev.

KÕIKIDE PETERBURIMAA KUULSUSRIKASTE PÜHAKUTE MÄLESTUSKABELI PROJEKT

On möödunud üle 20 aasta sellest, kui Levašovost sai mälestuskalmistu ja toimus esimene hukkunute mälestusteenistus. Kui arhitektid ja kunstnikud projekteerisid memoriaali, siis oli kavas ka kabeli ehitamine. Koht valiti nii, et see oleks sissepääsu lähedal ega sattuks massihaudade asukohale. Kuid kabeli jaoks ei jätkunud linnal raha. Raha ei ole jätkunud ka administratsioonihoonele – endisesse valvurite majja peaks plaanide kohaselt jääma muuseum.

Kuid mõte on jäänud püsima. „Pühakoda oleks veel vaja“ – kirjutas üks külastaja 1996. aastal, kui kalmistul tehti heakorratoid ja avati skulptuuri „Totalitarismi Moolok“. Samasisuliselt sissekandeid on nüüdseks külalisteraamatusse kogunenud juba palju. Aja jooksul on idee saanud uue kõla.

Poliitiliste repressioonide ohvrite mälestamise päeval 30. oktoobril peetakse traditsiooni kohaselt kalmistu keskel mälestusteenistus: sajad külastajad, pärjad, küünlad, loetakse ette hukkunute nimed. Rohkem kui kümme aastat tähistatakse Venemaa uusmärtrite ja usutunnistajate mälestuspäeva külmal veebruarikuul. Saabuvad pal-